

Bespreking

Lezen over grenzen heen

Ineke van de Craats

In het begin van dit jaar is bij Het Projectbureau te Rotterdam een toets verschenen om te zien of een nieuwkomer gealfabetiseerd is in de eigen taal. Het toetsboekje bestrijkt 25 talen. In elke taal worden de lettertekens afgedrukt (niet in alfabetische volgorde want een nieuwe cursist zou dit wel eens zo uit het hoofd kunnen opzeggen). Daarnaast staat er in elke taal een korte tekst met een illustratie.

Die illustratie heeft soms enig verband met de tekst zoals het jongetje dat aan tafel zit te dromen bij de Engelse tekst, maar meestal is er geen enkele relatie. Soms zet het plaatje de lezer juist op het verkeerde been, zoals in de Somalische tekst waarbij een dame getekend is die het kookboek lijkt te bestuderen terwijl enige pannen op het fornuis staan. Het lijkt zelfs of er gezellig iets op het vuur staat te pruttelen. De tekst blijkt over iets heel anders te gaan (zie het stukje van Henny Jellema bij Gevonden Voorwerpen). Ik vraag me echter wel af of dit nu echt de bedoeling van de makers is of heel gewoon een (flinke) misser. In de handleiding staat bij elke tekst een vertaling en een weergave van de uitspraak.

De teksten zijn met opzet kort en gaan over zaken die dichtbij het dagelijks leven van kinderen staan: hun kamertje, hun vriendjes, sport of een droom. De Kroatisch-Servische tekst in Cyrillisch schrift valt wat uit de toon :

Alle kinderen in de wereld hebben het recht om naar school te gaan en zich te ontwikkelen. Ouders, leerkrachten en opvoeders moeten als hoogste doel hebben kinderen goed op te voeden. (in vertaling)

Er doen zich ook wat eigenaardigheden waar wij als Nederlandse intaker niet op bedacht zijn. Neem nou de Tamil tekst. Het gaat over een paard dat de wens koesterde om horens te krijgen. De tekst in vertaling doet wat stijf en gedragen aan, maar dat blijkt in het Tamil ook zo te zijn. Dat hangt samen met het feit dat de schrijftaal (Literair Tamil) nogal veel kan verschillen van de dialecten die gesproken worden, zelfs zo dat officiële redevoeringen in het Literaire Tamil lang niet door iedereen verstaan worden. De kans is dus groot dat een getoetste

nieuwkomer met weinig scholing vrij slecht uit de tekst komt.

Doel en gebruik

Het doel van deze toets is bescheiden. Zoals de auteurs aangeven, is de toets alleen bedoeld als een hulpmiddel om bij de intake duidelijkheid te krijgen of iemand enigszins kan lezen in zijn eigen taal. Het is zeker niet de bedoeling om een niveau van leesvaardigheid vast te stellen. Voordat men de toets gaat gebruiken, moet een intaker weten wat de moedertaal van de cursist is en in welke talen de cursist eventueel gealfabetiseerd zou kunnen zijn. Daartoe is een lijst opgenomen van talen waarin men in de verschillende landen leert lezen en schrijven. In Somalië zou dat bijvoorbeeld in het Arabisch, Engels, Italiaans of Somali kunnen zijn.

In de docentenhandleiding vind je de Nederlandse vertaling van alle teksten en de uitspraak ervan is grofweg weergegeven

zodat de intaker/docent kan controleren of er werkelijk gelezen wordt wat er staat. Naar aanleiding van de lettertekens en de tekst kun je de nieuwkomer ook vragen een paar woorden (over) te schrijven. Zo krijg je toch gauw een indruk van de routine met lezen en schrijven.

Het afnemen van deze leestoets in eigen taal geeft de intaker maar vooral ook de docent enige indruk van hoe een leerling in zijn eigen taal kan lezen en wat zonder deze toets niet goed mogelijk is. Dat is veel beter dan alleen maar kijken of iemand in het Nederlands kan lezen. Ook als een alternatieve of verkorte leerroute niet tot de mogelijkheden behoort, levert de toets informatie die een docent kan gebruiken.

Handleiding

In de handleiding wordt meer achtergrondinformatie gegeven dan strikt nodig is voor het goed kunnen afnemen van de leestoets. Bij de minder bekende talen wordt namelijk ook nog enige informatie gegeven over de taalsituatie, de taal zelf, het schrift en enkele opvallende verschillen met het Nederlands. De informatie over klanken kan heel nuttig zijn bij het leesonderwijs en het onderwijs van Nederlands als tweede taal in het algemeen. Gezien het beperkte doel is die informatie meer dan voldoende. De weergave van de uitspraak is natuurlijk maar een benadering van de gewenste uitspraak maar lijkt voldoende om een indruk van de leesvaardigheid te krijgen. Het mag echter geen doorslaggevend criterium voor leesvaardigheid zijn.

Breder gebruik

Informatie over klanken en tekens en andere opvallende taalspecifieke kenmerken zouden echter ook van groot nut kunnen zijn voor NT2-docenten die niet in de alfabetisering werken. Veel van wat moeilijk is voor een cursist, wordt de docent duidelijk als hij beter op de hoogte is van de moedertaal van zijn cursisten. Het zou daarom niet slecht zijn als een summiere karakterisering van een groot aantal talen voor alle NT2-docenten (vooral van beginnersgroepen) ter beschikking zou komen. Een losbladig systeem waarin informatie over andere talen toegevoegd zou kunnen worden, zou ideaal zijn.

De teksten (of misschien andere en iets langere) kunnen ook een indicatie geven over iemands manier van lezen in de eigen taal. Als Hamur (van het vorige nummer) ook haperend leest in zijn moedertaal - en dat hoor je als docent al vrij snel - is er pas echt aanleiding om aan een leesgebrek te denken.

De praktijk

Hoe bevalt deze toets? Is hij makkelijk en snel in het gebruik en vooral doet hij goede voorspellingen? Kunnen we inderdaad anders-alfabeten snel opsporen? Dat zijn vragen die voor een deel beantwoord werden door Henny Jellema in Lezen leren

*Marion Siemonsma en Annemiek Sparla.
Lezen over grenzen heen. Leerlingmateriaal en Handleiding. Rotterdam, Het Projectbureau, 1998.
Besteladres: Training & Innovatie, afdeling Bestellingen, Antwoordnummer 5446, 3000 VB Rotterdam, tel.0165-526061*

Uit het veld

In nummer 3 van ALFA-NIEUWS namen Connie Raymakers en Rose-Mary Yssenagger een Alfa-cursist met problemen onder de loep. In dit nummer een reactie daarop van Mieke van der Loop (SG Durendael - Oisterwijk)

Een alfa-cursist met problemen

- een reactie -

Met interesse heb ik de analyse van Hamur's leesproblemen in ALFA-NIEUWS 3 gelezen. Een aantal zaken in deze analyse trokken

mijn bijzondere aandacht.

Hamur is een Bengalese cursist. Hij heeft in zijn eigen land basisonderwijs en enkele jaren voortgezet onderwijs gevolgd. Hamur